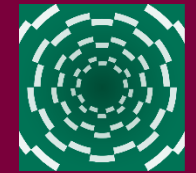

**Vilnius
universitetas**

Lietuvos
mokslo
taryba

JĘZYKOWY OBRAZ CZŁOWIEKA

w „Postylli Mniejszej” J. Wujka (1590) i „Postylli” M. Daukšy

Elżbieta Lučinska, Kristina Rutkovska
2022

STRUKTURA REFERATU

1. Cele, metodyka, przedmiot badań
2. Sposoby określania człowieka w Postylli Mniejszej (PMnW)
3. Tłumaczenie litewskie Daukšy (PD)

Cele

- Ukazanie sposobów konceptualizacji człowieka
- Wyodrębnienie głównych kategorii semantycznych
- Analiza sposobów tłumaczenia przez M. Daukšę

Etnolingwistyka

Dziedzina językoznawstwa, która bada wzajemne relacje między językiem a kulturą, kulturowe aspekty języka, przejawy mentalności narodowej w języku i kulturę zakodowaną w języku.
(Bartmiński 2019)

Przedmiot badań

„CZŁOWIEK” i „LUDZIE”

- Pole leksykalno-semantyczne
- Relacje syntagmatyczne i paradygmatyczne
- Właściwości konotacyjne

- PMnW: 30 kazań, 421 cytatów, 10 200 słów oraz odpowiadające fragmenty z PD

SPOSOBY OKREŚLANIA CZŁOWIEKA

Charakterystyka człowieka

1. Uwypuklenie postaci człowieka przez wielowyzrazowe określenia
2. Określenia negatywne: grzeszność, słabość i niegodność
3. Bardzo negatywny obraz „heretyka” (błuznierstwo, zwodzenie innych ludzi)
4. Określenia pozytywne na drugim planie: przeznaczenie do życia wiecznego i różne cnoty

NEGATYWNE:

nieutrwali *szaleni*
ufający rzeczom doczesnym
upornie sprzeciwiający się i sprzeczący
bardziej skłonni do złego niż dobrego
swowolni
łakomi *brzydliwi* *pełni myśli ziemskich* *szlugawieni* *pychą*
niewdzięczni *nieczyści i obmierzli*
niestateczni *zapamiętali* *głupi*
gnuśni *tchorzliwi* *ślepi* *nieposłuszni* *hardzi*
pełni pożądlności *próżnujący*
jak sodoma i gomora *nieszczęśni*
wiele o sobie trzymający *zatwardziali*
niedbali *grzechów, zdrady, kłamstwa, nieprawości pełni*
niedoszli i ospali *chrześcijanie*
nędzni
pyszni

mdli *niemocni*
Słabi *mizerni*

„bardzo nędzne, krewkie a słabe jest ludzkie przyrodzenie, bez pomocy Pańskiej”
„bez Boga nie może trwać miłość i dobra wola człowieka”

ludzie niegodni służyć Jezusowi

kielisznicy *kąkol* *apostaci*
licha trzoda *nieprzyjaciele* *bezbosni*
trąd duchowy *warłogowcy* *zbiegłe mnichy*
ludzie niezbożni i niewierni *prawdy*
HERETYCY
bluźnierze przekłeci
synowie ciemności *ewangelikowie*
sektarze *krzywoprzyśięcy*
falszywi prorocy
obłudni kacerze

POZYTYWNE:

wywyższony

„niżsi niż aniołowie przyrodzeniem, ale równi w chwale i błogosławieństwie”

„przeznaczony do życia wiecznego w niebie”

ukochany przez Boga

posłuszni wobec władzy
stateczni *poczcivi i pilni*
niewinni *świętobliwe życie*
pokorni *szczęśliwi*
wolni *dobrzy* *w bogobojni*
kochający *chotach* *wierni*
sprawiedliwi
nie do końca źli
pobożni

Renesansowe zainteresowanie człowiekiem

1. Spostrzegawczość i wrażliwość
2. Postacie biblijne - symbole i punkty odniesienia
3. Realizm wobec człowieka
4. Zainteresowanie ciałem ludzkim

Ciało:

1. Trójdzielność: dusza, duch i ciało
2. Ambiwalentny stosunek do ciała
3. Serce - siedlisko uczuć, dom dla Boga
4. Głowa - siedlisko rozumu, zmysłów i mowy
5. Charakterystyka kilkunastu części ciała, ich funkcje i „produkty”

Wostilla
CATHOLICKA.

Tai est:

Siguldimas Ewan
gelii kielwienos Medelos ir šwe-
tes per wissus metis.

Per Kuniga MIKALOIV DAVKSZĄ
Razonika Mednika u litwsko pergaldita.

Su wala ir dalaidimu wircusimp.

W Wilnii/

Drukarnioi Akadēmios SOCIETATIS
1 E S V. A. D. 1 5 9 9.

**TŁUMACZENIE
LITEWSKIE
M. DAUKŠY**

Bogactwo języka – liczne synonimy

PMnW

„materya onego sądu Bożego: która w
sobie zamyka **grzechy y złości**
wszystkie, tak nasze własne, iako y
tych którzy naszej **sprawie y**
opatrności byli poruczeni, iako są
dzieci, słudzy, czeladź y poddani”
(s.31)

Heretycy, odszczepieńcy, obłądzeni
kacerze, nieprzyjaciele prawdy,
synowie ciemności, „ludzie niezbożni
i niewierni“ (s.96-98)

PD

„materia ano fûdo Díewo: kuríi
vžrakína fawimp̃ **nûdžias / ir**
piktíbēs wiffas / teip' mûfų paczų /
kaip' ir tų / kurie mûfų **rêdiman' / ir**
priekûpon búwo padûti / kaip' yrá
waíkái / tarnai / Beimîna / ir
kaimînai” (s.9)

Hëretíkai, kiti âtskalûnis, paklaidûnai
kaciêruis, priêfakei tiêfôs, funufê
tamfumu, „žmonefe bediewiufemp̃ ir
neybtikumufemp̃“ (s.44)

Używanie kilku wyrazów litewskich zamiast jednego polskiego

PMnW

„szaty twoje iestci **ćiało twoie**, ktore
zwłoczysz ścielesz na drodze, ku
poczciwości Pana swego“ (s.17)

„źli **przełożeni**“ (s.137)

„duchowne obrzezanie: gdy y dusze y
ćiała nasze będą **vwielbione**, y
oczyścione od naymnieyszey makuły y
zmazy.“ (s.115)

PD

„Rûbài tawiëii **yra weikalái tawi** /
yra kûnas táwas / kurí núwelki ir
klóii ant pagêrbímo Wießpaties
fawo.“ (s.5)

„pikti **Wießpates** / **arba wiręfniëii**“
(s.60)

„dwafißkas appiauftimas / kád'ir
dußios ir kûnaï mûfú bus **padukfintí**
arba padéiwinti ir apczíftiti / núg
máziaufios makûlos ir iztępimo.”
(s.54)

- Unikanie frazeologizmów
- Opuszczenia
- Wyrazy potoczne

PMnW

„Abowiem tyś człowiecez iest katem iego [Jezusa]. Abowiemeś ty zgrzeszył, tyś Boga obraził, **tyś tego wszystkiego nawarzył.**” (s.337)

„ci ludzie ieszcze **grubi y Pogańscy**” (s.141)

„którzy tak wiele a tak często miiaią się z prawdą” (s.135)

PD

„Néffa tu žmógáu ęsí búdelu io. Néff a tú nufidéiej / tu Diéwa pážéidei / **tu tatai wiffa padareí.**” (s.157)

„Otatai dáre anie žmonęs dábár budámí **Páhonimis**” (s.63)

„kurie teyp' dažnay / ir teyp' daug **meľuía**“ (s.60)

WNIOSKI

1. Obraz człowieka z punktu widzenia wiary (grzeszność!)
2. Dychotomiczne pochodzenie: duchowość vs cielesność
3. Konceptualizacja człowieka na tle rozważań o ludziach różnych stanów i wyznań. Realizm
4. Tłumaczenie Daukšy – wierność w odtwarzaniu obrazu człowieka, nadawanie większej potoczności wypowiedzi.

Opracowania (1)

Bartminski, J., 2019, *Kultūrinė lingvistika: teorinės prielaidos ir metodai. DARBO definicijos Slavų ir jų kaimynų aksiologiniame leksikone (LASiS) pavyzdys*. [Lingwistyka kulturowa: założenia teoretyczne i metody. Na przykładzie definicji PRACY w *Leksykonie aksjologicznym Słowian i ich sąsiadów (LASiS)*], [w:] *Vertybės lietuvių ir lenkų pasaulėvaizdyje. Wartości w językowym obrazie świata Litwinów i Polaków*, red. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Kristina Rutkowska, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla 2020, s. 24-45].

Bartmiński J., *Czy można zbudować tezaurus etnolingwistyki? W jakim stopniu etnolingwistyka jako dyscyplina realizuje określony paradygmat naukowy?* [w:] *Lexicography and lexicology in the light of current issues*, red. S. Ristić, Belgrade 2021, s.17-50

Kuran M., *Mikołaj Rej w opinii polskiej kontrreformacji (na przykładzie „Postylli katolickiej” Jakuba Wujka*, [w:] *Mikołaj Rej – w pięćsetlecie urodzin*, red. Jan Okoń, Łódź 2005, s.109-122

Kuran M., *Retoryka jako narzędzie perswazji w postyllografii polskiej XVI wieku (na przykładzie Postylli katolickiej Jakuba Wujka)*, Łódź 2007

Kuran M., *Wizerunek heretyka w Postylli Jakuba Wujka*, [w:] *Sarmackie theatrum*, t.2 *Idee i rzeczywistość*, Katowice 2001

Opracowania (2)

Kwiek M., *Język jako narzędzie perswazji w Kazaniu o św. Wojciechu Jakuba Wujka* [w:] Funkcja słowa w ewangelizacji. Materiały z konferencji 6-8 maja 1998, red. M. Kamińska, E. Umińska-Ukoń, Łódź 1998, s.299-309

Lebedys J., *Mikalojus Daukša*, Vilnius, 1963

Pajėdienė J., Pažvelgus į Mikalojaus Daukšos Katekizmo (1595) ir jo lenkiškojo originalo tekstų neatitikimus, *Vertimo studijos* vol. 11, 2018, s. 31-48

Rutkowska K., Jachimowicz K., *Imiona, tytuły i deskrypcje określające Chrystusa w „Postylli Mniejszej” (1590) Jakuba Wujka i „Postylli” (1599) Mikołaja Daukszy*, *Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury*, 34, 2022

Ulčिनaitė E., Mikalojaus Daukšos Postile: trijų kalbų ir kultūrų sąveika, *Literatūra*, 38 (1), 2000, s.17-22

Wierzbicka Anna 2021: Ethno-theology, ethno-Christianity: Differences in the ways of relating to God, Jesus and Mary in Polish and in English, identified through NSM. – I *Międzynarodowy Kongres Etnolingwistyczny. Etnolingwistyka – bilans dyscypliny: stan badań, metody i postulaty badawcze*, Lublin / Polska, 20 June – 24 June 2021 r., 254–261

Związek K., *Z dziejów kaznodziejstwa katolickiego w Polsce na przełomie XVI i XVII wieku*, *Analecta Cracoviensia* XXIII, 1991, s.427-466

Lietuvos
mokslo
taryba

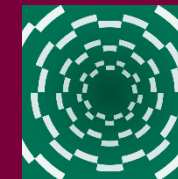
**Vilniaus
universitetas**

Projekt został sfinansowany przez Radę Naukową Litwy (LMTLT),
nr umowy: P-SV-22-10

Finansavimą skyrė Lietuvos mokslo taryba (LMTLT),
sutarties Nr. P-SV-22-10

Vilniaus
universitetas

Lietuvos
mokslo
taryba

KONTAKTY:

Elžbieta Lučinska

elzbieta.lucinska@fsf.stud.vu.lt

Kristina Rutkovska

kristina.rutkovska@flf.vu.lt